

ניגון של כלל ופרט וכלל

הרב שך היה למדן הנפש. והבין לרוח הדור יותר משהדור הבין. הרב שך גרס שילד בישיבה קטנה עדיין זקוק לחיוך של אמא, לחיבוק של אבא, לניחוח עוגה ביתית, גם אם משאת חיו בבא קמא. במיוחד אם משאת חיו בבא קמא!

סבא שלמה צופה משמים

במעלה הרחוב החל מפציע יום חדש של משאלות ואשליות. שביל־הבית שבפינת אלישע רחש תכונה רבה. מספר אנשים נרגשים נאספו לחגוג משהו. חגיגה שאמורה להיות מסתורית, אם חוגגים אותה ב־6.45 בסתם בוקר של חול.

ידיה של סבתא רעדו כשחיבקה את נכדה, והאצילה עליו ברכה. יום ראשון של אלול. יומו הראשון של אמנון נכדה בישיבה הקטנה. אמנון יעשה היום את הצעד הראשון על מפתן הגמרא. לו אך היה שלמה בעלה נרו עדן, זוכה להגיע ליום הזה!

"תלמד אמנון בשקידה". לחשה לאוזנו. "ותמיד תזכור שסבא שלמה צופה עליך. סבא ירווה נחת מהתורה שלך!"

בחוק, במעלה הכביש שמחוץ לדרמה הקטנה, צפר הטנדר של ההסעה לחיפה. אבא של אמנון, ר' יוסף ביטון, בעצמו תלמיד חכם מופלג, היה נרגש גם הוא. גרונו השתנק כשאימץ את בנו אל ליבו, וסיפר לו עד כמה הוא גאה בו. עד כמה הוא תקווה המשפחה. "עיניה של המשפחה", אמר לו אבא, "תלויות בך בציפייה!"

ליד השער ממש, העניקה לו אמא את הבבא מציצא הישיבתית הראשונה; ולחשה לו, שכל דקת לימוד שלו מעניקה לה כוח בשלל המשברים שהיא חווה.

אמא מעולם לא דיברה אליו רק כל־כך. קרוב כל־כך.

אמנון גומע אל נפשו את שטף הרגש והדמעה. מנסה להכיל אותם. הוא ניצב שם בין שביל־הדמעות לעולמו החדש הממתין בטנדר הצופר, נרגש ומבולבל.

בן ישיבה - וארטיק טעם מסטיק

מזה חודשים לפני התקדש אלול הומה ביתו של אמנון סביב ריגושי הישיבה הקטנה. כשהיה אבא חוזר מהישיבה, היה נכנס לחדרו של אמנון, ונוטע בו תחושות עדינות של גדולה. היה מחייך לעברו, וכבר מדריך השאלה ניתן היה להבין מה הוא מבקש לנטוע בלבו:

"נו, איך עבר היום על ה'בחור ישיבה' שלי?"

זו הייתה שאלה רטורית. בעצם זו הייתה תשובה. לא שאלה. אבא ביקש להחדיר לווריד־דמו, שעדיין שקקו לארטיק טעם מסטיק מצופה תות, שלמרות גוו הדל ומושגיו הדלים עוד יותר, כבר הוא בן ישיבה למלוא קומתו.

"למדת טוב היום, אה? ביום ראשון יתקיים מבחן על 'מרובה', לא?"

לא תביעות גדולות. רמיזות עדינות. נער שחי בין 'מרובה' לישיבה, לא אמור להתמקד בארטיק־מסטיק־בציפוי־תות.

אמנון אהב את תשומת הלב של אבא. למרות שהטילה צל גדול מדיי על עולמו הרגשי. הוא היה בסדר עם 'מרובה'. והתרגש אמש לצאת עם אבא לקנות את הבבא מציצא החדשה. אבל ככלות הכול, אופני ההרים שקיבל ליום הולדת מסבא - זכו במקום הראשון של תשומת־לבו.

גם אמא הרבתה לחזק. ללחוש לאוזנו עד כמה היא מרוצה ממנו והתפתחותו. אמש בשעת ערב, לאחר ארוחת ערב כשישב ועיין בסקרנות בספרי הלימוד שקנה, אמרה לו אמא ברגש:

"תלמיד חכם שלי, אתה צריך יותר לנוח!"

קצת הטריד אותו התואר החדש "תלמיד חכם שלי", שהפך שגור בפיה. דווקא אהב יותר את ה"ילד מתוק שלי". הוא כמוהו התבייש לשאול את אמא אם הוא כבר לא "ילד־מתוק־שלה".

כל האמירות המכבדות הללו בישרו על שלב מהפכני - קצת מרגש, קצת מעיק ומבלבל בחייו.

עילויים בני ברכיים

שמש תמוז לזהות, עיקשת, טיפסה אל שמי העיירה הצפונית. איתמר שקולניק דוהר באופניו ממורד הגבעה בדרכו לשיבה הגדולה ביישוב. באופק, מכיוון מפרץ חיפה הזדקרו בתי הזיקוק, ה'לִּבְנוֹת' האמתניות של חיפה, והביאו לעיירה השלווה את הדי העולם הגדול, המודד עדיין דברים לפי נפח ומשקל.

איתמר מנווט את אופניו על האספלט המתחמם. בימים כתיקונם היה מתפלל שחרית כשאר ילדי כתה ח' בבית הכנסת בגבעה. הרעיון לנדוד לתפילת שחרית בשיבה הגדולה עלה בדעתו לפנות בוקר, לאחר לילה ללא שינה. נוח היה לו להישען בשעה מבולבלת זו על דמותו האבהית של ר' דוב, המשגיח הישי. ר' תנחום אביו היה ממקורבי המשגיח.

העיירה נעורה בעצלתיים. אברכים עם שקיות טליתות-תפילין מיהרו לשיבה. ארגזי מצרכי חלב כבר המתינו בפתחי מכולות. מאחת הגינות עלתה תרועתו העצלה של השכוי. רשמי המאורעות מאתמול הדהדו עדיין בלבו. אבל ככל שהתקרב לבניין הישיבה החלו רעיונותיו להתיישב.

"בוקר טוב לאיתמר שלנו!" דמותו העליזה של ר' אלתר כמעט מתנגשת בו ממורד רחוב האמרכלים. "אוהו! מתפלל בשיבה גדולה!"

זו הייתה פתיחה מנחמת ליום מְשֻׁמִּים. איתמר מסמיק מעונג, ויורד מהאופניים.

ר' אלתר, המפקח הרוחני של 'חידר הרב' היה מין עוגן בחייו של איתמר. דמות גמלונית, שוקקת חיים ומסבירת פנים. לבו הגדול של ר' אלתר ידע להפיק רק דיבורים נעימים.

"בוקר טוב איתמר", הוא לוחץ את שתי ידיו בחמימות, "אוהו! מה שמעתי? שנרשמת וגם התקבלת לשיבה-קטנה של הרב גנחובסקי! שמעתי נכון?"

איכשהו, מפיו של ר' אלתר הכול נשמע מואר, מלא בשורה וקסם.

"התקבלתי אתמול", אומר איתמר, "הרב'ה מכיר את הישיבה?"

פניו של ר' אלתר כאילו הוארו בפרוז'קטור. הוא מניף את זרועותיו בהתפעלות, "אם אני מכיר הוא שואל! הרי אני כמעט הקמתי את הישיבה! אה, איתמר, זכית! זכית!"

ישיבה מצוינת! מצוינת אני אומר לך! כל העילויים של תשב"ר ו'תורת אמת' התקבלו לשם. בונים שם שיעור א' הטוב ביותר מזה שנים!".

איתמר זע באי נוחות. כאילו יד קרה בחשה פתאום בלבו. אוי, כמה אהב את הקילוסין האלו. "כל העילויים של תשב"ר!". רק ההתמודדות עם חבורת עילויים בני-ברקית חסרה לנשמתו. ובכלל, למה אצל אחרים הכול חייב להיות מצטיין כל כך, מושלם כל כך. ואילו בעולמו שלו הכול בינוני, נשרך תמיד פצוע ומצולק, בין עליות ומורדות.

בעיקר מורדות.

'בעלי-בתים' כמו ההורים שלנו

בחידר הפך נושא הרישום לשיבות שיחת היום. היו ילדים בעלי אופי מנהיגותי, שקולם ניסר ברמה. ודעתם הכתיבה הלך-רוח. הלך-הרוח הכללי נטה לשיבות העילית, גנחובסקי ו'אור יוסף'.

העולם - על-פי מנהיגיו בני ה-13 של 'חידר-הרב' - היה שייך לשלמים.

הרשקוביץ, ילד דעתן, ה'מאן דאמר' הבולט בין ילדי החידר, היה נחרץ. הרשקוביץ אינו מכיר גווי ביניים. "כל העתיד שלנו יקבע היום, חבר'ה!" הוא מדבר בלהט, בשכנוע פנימי עמוק, "כל העתיד שלנו! אם נתפשר על ישיבה של 'בינוניים' קָאלו, נהפוך לבינוניים! בעלי בתים פשוטים כמו ההורים שלנו. זה מה שאנחנו רוצים? אה?"

חלילה. לא זה מה שאנחנו רוצים. לא כמו ההורים. הרשקוביץ כבר נָשק לגיל 14, אֶלְטֶעְרֶער במונחי חידר, הוא גם היה בקי קצת בהווית העולם שמחוץ לחידר. גם היה חביבו של המלמד התקיף של כתה ח'. ילדי 'חידר-הרב' לא ששו לערער אחר דבריו.

"הנה", מוסיף הרשקוביץ הוכחה, "אפילו איתמר שקולניק נרשם לגנחובסקי!".

כמו חץ מורעל, ה'אפילו' המביש. גל חום מציף את איתמר. הוא מציץ בחשאי על סביבותיו. איש לא קולט את גודל העלבון. משמע, מעמדו ירוד כל כך שה'אפילו' מתיישב טבעי בלבות כולם.

הוא יוצא בחשאי מהכיתה, יורד אל החצר האחורית ונובר בקדחתנות בילקוטו. הוא

שולף חפיסת וופלים. כבר מזמן התרגל להחליף דמעות בחפיסות מנחמות של מתוקים.

בהיכלו המואר של המשגיח

קבוצת קרעי עננים הגיחה מאי שם ועטפה לשעה את החמה המלהטת. בניין הישיבה הגדולה הזדקף מולו, אורות כבר הבליחו מחלונותיו. השעה שבע. בעוד רבע שעה תחל תפילת שחרית. בקצה הרחבה הוא מבחין בגבו הכפוף של רבי דוב, המשגיח.

המשגיח היה אדם של "זמירות היו לי חוקיך". ההילוך המתרונון שלו. הדיבור המתנגן. גם עכשיו כשעמד עטור בטליתו ותפליו ברחבה שבחזית הישיבה, מסיים בנעימות את פסוקי הקרבנות - נראה כמי שגילה הרגע את סוד האושר.

"בכלל ופרט וכלל"

איי איי, אי אתה דן אלא כעין הפרט..."

כזה היה המשגיח, וכזו נפשו ההוקמה. הייתה בו יכולת להפוך משנה הדנה ב"כלל ופרט וכלל" לאש שיש בה רוח חיים. כשהמשגיח התרפק על פסוקי קרבנות, הרגשת כמו ב'תפילה זכה'.

איתמר לופת את שקית התפילין שלו ונצמד למחזה. מפינת המרפסת עולה ובוקע קולו המתנגן של המשגיח ונוסף בו אור ותחיה:

"כל דבר שהיה בכלל..."

איי איי איי,

ויצא לטעון טוען אחר שלא כעניינו..."

עודו עומד שם סיים המשגיח את אמירת הקרבנות, ופונה לעבר ההיכל. הוא קולט את איתמר במבטו. פנים קודרות של ילד יהודי היו הדבר הנפלא ביותר שלבו של המשגיח נזקק לו בשעת בוקר, בין "כלל ופרט וכלל" לפסוקי דזמירא.

"אח! אורח נכבד! צפרא טבא!".

כל חבלי הלילה של איתמר היו כדאים בכדי להשיב את הנפש בקול העוטף הזה. עיני המשגיח מלטפות אותו בחיבה, פולשות לנשמתו.

"הבן הצעיר של ר' תנחום, אה?"

"כן. איתמר".

"זוכר. זוכר. איתמר!". קולו של המשגיח עוטף אותו בפלומה רכה. "נראה מוטרד איתמר... זה יתכן! הרי עוז וחדווה במקומו!".

אדם חדש נולד

החמימות של המשגיח המסה אה הקרח מלבו. דמעות שוטפות החוצה את מצוקותיו. על אמא המקריבה למענו את חייה, אבל רוצה למענו רק ישיבת יוקרה... כאילו הוטל עליו להיות מגשים החלומות שלה. מצעד העילויים שיישבו לידו מחר בישיבה קטנה... ה"אפילו" המביש של הרשקוביץ...

המשגיח אינו שואל למה הוא דומע. הוא נוטל את כפו הקרה בשתי ידיו, מלטף אותה בחמימות. מחייך אליו את החיוך ההוא, המאיר, שירש עוד מרבי אלי' זצ"ל, ושואל באותו ניגון של ה'פרט וכלל':

"כבר התקבלת לישיבה קטנה איתמר?"

"כן. לגנחובסקי".

"זו ישיבה חשובה", מציין המשגיח, "ואתה חושש מישיבה חשובה, אה? ... וכבד לך בלב..."

איתמר שותק. דמעה נושרת מבין ריסיו. כאילו נשלחה לטעון את טענותיו.

"לומד מוסר, איתמר?"

"קצת".

"אם תלמד הרבה 'מוסר' איתמר, תבין... לא משנה בכלל איך אחרים מסתכלים

עליך... מה שמשנה - איך אתה מסתכל על עצמך... איך אתה עצמך שמח וחי! אם

תלמד מוסר בשמחה והתפעלות, תלמד שאין אדם נוגע במוכן לחברו. תלמד להתרכז באתגרים שהוכנו לך! לא להתפעל מסביבת יוקרה או סביבה פשוטה, מציקה או מוחאת-כפיים... תלמד להשקיע ברוממות עצמית..."

המשגיח אינו ממתין לתשובה. עוד ליטוף מנחם. מבט חמים בעיניים, וכבר היה מצוי בהיכל המוסק, מפזם בהתפעלות את הפסוק הראשון של 'מזמור שיר'.

איתמר נרגש עד העצם, נשא עיניים לשמים המתבהרים, ונגע בהיסח־דעת בכף ידו החמה עדיין ממגעו של המשגיח. עולם חדש של רוממות הציף אותו.

אדם חדש נולד.

אל תגנבו את ילדותם

"לייזר מנא! בשבוע הבא חל הבר מצווה שלך. זייט אַ הערליכער ייד!"

כך, במכתב חמים ופשוט ששלחה אמא מהעיירה וואבילניק לדואר של העיר פוניבז', הסתכמה חגיגת הבר מצווה של מרן הגרא"מ שך. ללא חגיגה. ללא הורים ומוזמנים, מגדנות ועליה לתורה.

הרחק מלייזר-מנא ומיום חגו קטט מגעגוע לבה של אמא בבקתתה בעיירה וואבילניק. העיירה שכנה מרחק 30 ק"מ בלבד מפוניבז', אבל בתנאי העוני המר של תרע"ב - זה היה לחצות סמבטיון.

אמא נאלצה להסתפק באיגרת לבנה ליום חגו. "לייזר מנא, זייט אַ הערליכער ייד".

הבר מצווה שלא נחוגה - לא הייתה רגע משבר בחייו. זה היה דפוס חיים בעירות. המציאות חינכה ילדי בר מצווה של תרע"ב, למצוא חגיגות במעדני רוח פנימיים.

70 שנה לאחר הבר מצווה שלא נחוגה, נשאל הרב שך בידי הורי ילד בר מצווה, איך להכין את בנם ליומו הגדול.

"תבררו", אמר להם, "מאיזו חברה המגבעת שהזמנתם לבן שלכם, ואם הוא מרוצה ממנה".

הוא התכוון לשאלה הזו. בכל מאודו. אבל הצורך לשאול סוג כזה של שאלות - קרס את בריאותו. מהימים שחנתי בר מצווה התעטרו בקושיה טובה של רבי איצ'לה - נחת הרב שך לדור שבורסלינו או ברנדולינו מהווים בו שאלה קיומית.

הוא לא התערה ברוח הדור, אבל הבין לרוחו כפי שהדור עצמו לא הבין. אפילו עודד

את המגמה. אי אפשר להושיב נער מתוסכל, נטול ברנדולינו, ליד מעדניו של רבי חיים.

דור דור ותפיסותיו.

ומגבעותיו.

בני תורה בדורו של הרב שך נדדו לישיבה בגיל 12. מהם שלא ראו יותר את הוריהם. הרב שך עצמו עזב את ביתו בדרכו לישיבה, בגיל 10. (!)

אבל הוא ידע להבדיל בין וואבילניק תרס"ט - לזכרון מאיר תשמ"ג.

הרב שך היה למדן הנפש. לבו קשוב לחולשות היישוב התורני המתחדש. ארץ ישראל תבעה רפואת. מהסיבה הזו דרש לבטל את הפנימיות בשיבות הקטנות. **הרב שך גרס שילד בן 15 של תשמ"ז זקוק עדיין לחיוך של אמא, לחיבוק של אבא, לניחוח עוגה ביתית, גם אם משאת חייו בבא קמא.**

במיוחד אם משאת חייו בבא קמא!

גם בפרק זה, גם בפרק הקודם, היחס של ההורים והמלמדים של איתמר למעבר לישיבה קטנה הוא טוטאלי. הנער נדרש בבת אחת "לעזוב את השטותים" של ימי ילדותו; הוא נדרש להיות מאושר מכך שקבוצת עילויים מופלאים תגדוש את שיעור א' בישיבה קטנה שאלה נרשם.

עלינו להיות רגישים ליכולות הקיבול של נער בן 13, להיות רגישים למעבר.

נער בן 13 הוא עדיין ילד. והוא יתקשה לעזוב את "השטותים" שלו גם בשבתו בישיבה לצעירים. **עלינו לרכך את המעבר.** מחד - להעשיר בפניו את רוממות התורה ואת הישיבה כמשאת נפש מופלאה, ולצד זה להקשיב להססנות שלו. לכבד את צלילי ילדותו והקושי שלו להיפרד מהם.

לא להעמיס על גוום הרך שאיפות מופרזות של הורים ומורים.

צריך לבגר ילדות. לא לעשוק אותה.